

sano po angielsku, 25% po niemiecku i 20% po francusku. Prof. de Boer zapowiedział bliskie ukazanie się trzech dalszych tomów *Supplements to Vetus Testamentum*.

Następnie zabrał głos prof. D. Winton Thomas z Cambridge (Anglia), który zdał sprawozdanie z trzyletniej (1959—62) działalności Instytutu Peszytty (tj. syryjskiego tłumaczenia Biblii), założonego na kongresie oksfordzkim celem przygotowania krytycznej edycji syryjskiego tłumaczenia Starego Testamentu. Staraniem Instytutu ukazała się drukiem w 1961 r. prowizoryczna lista rękopisów Peszytty (*List of Old Testament Peshitta Manuscripts*, Leiden 1961, 114 str.). Wyprawy naukowe w celu odnalezienia dalszych manuskryptów są przewidziane na r. 1963 — zwłaszcza na Bliski Wschód. Na r. 1966 planuje się nowe, pełniejsze wydanie listy rękopisów Peszytty na wzór słynnego *Verzeichnis der griechischen Handschriften* Rahlfsa. Co zaś tyczy się samego tekstu, to pod koniec 1963 lub na początku 1964 r. ukaże się edycja próbnego tomu zawierającego syryjski tekst Genesis, Pieśni nad pieśniami, III Machabejskiej i IV Ezdrasza. Ostateczne wydanie Peszytty obejmie ok. 1100 stron rozłożonych na pięć tomów, których wydanie planuje się na lata 1965—68. Wszystkie księgi kanoniczne i apokryficzne Starego Testamentu są już przydzielone kompetentnym autorom, którzy aktywnie nad nimi pracują.

Wyborem nowego prezesa Stowarzyszenia w osobie prof. J. J. Stamma z Berna (Szwajcaria) oraz wyznaczeniem Genewy na miejsce kongresu zaplanowanego na r. 1965 zakończono ten czwarty międzynarodowy kongres poświęcony badaniu Starego Testamentu. W czasie trwania kongresu otwarta była wystawa najnowszych publikacji biblijnych, które można było nabyć na miejscu, względnie zamówić. Całością imprezy kierował od strony organizacyjnej dr Rudolf Smend.

Rzym

Ks. EDWARD LIPIŃSKI

DNI BIBLIJNE W LOUVAIN

W dniach 23—25 sierpnia br. w Louvain były urządzone doroczne, czternaste już z rzędu, *Dni Biblijne* (Journées Bibliques), poświęcone studiom na temat *Kościół*, które zgromadziły ponad 150 uczestników z różnych krajów. Ze względu na wprowadzoną obecnie na uniwersytecie lowańskim dwujęzyczność, prelekcje były wygłaszane w języku francuskim i flamandzkim.

W pierwszy dzień studiów o. Matagne TJ, z kolegium w Egenhoven, zajął się analizą *Lud Boży w Starym Testamencie i Ex 19, 3 n.* Paralelizm strukturalny „regum sacerdotale — gens sancta” mówi nam o pojęciu monarchii u Izraelitów. Israel nie miał innego króla nad Jahwe; ustrój jego to ustrój społeczności religijnej — stąd rozumiały opór Samuela w erylowaniu monarchii. O. A. Denis, dominikanin, prof. kolegium w Sarte-Huy mówił o *organizacji społeczności w Qumrán*. Oparłszy się na takich dokumentach, jak Damas i Serek, prelegent, wykazał, iż społeczność qurańska była społecznością nawskroś religijną, jakby religijnym zgromadzeniem cenobitów.

Drugi dzień studiów lowańskich rozpoczął profesor uniwersytetu państwowego w Utrechcie, W. C. van Unnik referatem *O ideach gnostryckich nurtujących Kościół pierwotny*. Po nim o. R. Marlé TJ, z Instytutu Kat. w Paryżu zajął się przedstawieniem *koncepcji Bultmanna odnośnie Kościoła pierwotnego*. Według Bultmanna, cały Nowy Testament jest rezonatorem wydarzenia Wielkiej Nocy. Chrześcijańska spo-

łeczność pierwotną można analizować w potrójnym aspekcie, jako: 1. Społeczność eschatologiczną. 2. Społeczność kultyczną — celem głoszenia Dobrej Nowiny — jako „społeczność usługową” Słowa. 3. Społeczność zbawienia, gdyż Kościół można zdefiniować jako „instytucję zbawienia” (Heilsamt). W refleksjach krytycznych o. Marlé zaznaczył, iż można przyjąć koncepcję eschatologiczną społeczności pierwotnej, nie w sensie wyłącznym, bultmanowskim — co prawda, lecz w granicach adekwatności celu (por. R. Schnackenburg, *Gottes Herrschaft und Reich*, Freiburg 1959). Granice koncepcji eschatologicznej gminy pierwotnej są określone przez postawę: immanencja — transcendencja. Ks. J. Giblet mówił na temat *dwunastu Apostołów, fakty i doktryna*. Chrystus powołał Apostołów na wzór instytucji hebrajskich. Zagadnienie, czy Chrystus Pan używał wyrażenia technicznego „apostoł”, posiada dwie opinie: pierwsza, że nie, lecz św. Paweł wypracował ową koncepcję „apostolatu”, druga — powszechniejsza — w sensie afirmatywnym. Znaczenie pierwotne apostolatu można analizować na dwu płaszczyznach: 1. Społeczności paschalnej. 2. Samych ewangelii. W kontekście społeczności paschalnej chodzi o formułę wiary wyrażoną w 1 Kor 15, 3—5, którą św. Paweł przejął od społeczności palestyńskiej. W Ewangeliach słowo „matata” występuje częściej niż „apostolos”, niemniej jednak to ostatnie jest starsze.

Profesor łowański, ks. J. Coppens wystąpił z referatem *Eucharystia — misterium fidei Kościoła Apostolskiego*. Prelegent naszkicował trzy zagadnienia: 1. Słowa ustanowienia i poszukiwanie formy najstarszej (Stammform). 2. Kontekst biblijny słów eucharystycznych i 3. Teologia słów. Co do drugiego zagadnienia panuje zgodność poglądów na wpływ śpiewów Sługi Jahwe, natomiast jest rozbieżność, gdy chodzi o wpływ Jer 31, 31—34. Odnośnie trzeciego zagadnienia zachodzi kwestia pojęć teologicznych „ofiara — męczeństwo” i „ofiara kultyczna”, zagadnienie wiary w ofiarę eucharystyczną i wiary w obecność eucharystyczną.

W referacie *Nowa Ewa — ciało nowego Adama* opat benedyktyński z Egmond, Andriessen, próbował rzucić nowe światło na znany problem egzegetyczny z 1 Tes 4, 4. Metafora ciała ma dwa aspekty: aspekt ciała małżonki i aspekt ciała zbiorowego, którym jest Kościół; Chrystus głową tego Kościoła — ciała.

Ks. A. Houssiau, z Louvain, mówiąc o pojęciu *szafarza w teologii drugiego wieku*, poruszył takie zagadnienia, jak: stosunek między hierarchią jurydyczną a kultyczną w pierwszych wiekach, współzycie pomiędzy poszczególnymi społecznościami kościelnymi, problem sukcesji apostołskiej i zagadnienie przekazywania tradycji apostołskiej. Drugi dzień, najbogatszy, sesji zakończył się ożywioną dyskusją uczestników nad wygłoszonymi referatami.

Trzeci dzień biblijny był typowo janowy. Złożyły się nań prelekcje profesora łowańskiego ks. H. Van den Bussche: *Kościół czwartej Ewangelii* oraz nestora biblistów łowańskich, ks. prałata L. Cerfaux: *Kościół w Apokalipsie*. Kościół przedstawiony w Apokalipsie to Kościół prześladowań w czasie Domicjana.

Sytuacja religijna kościołów Azji, zwłaszcza Prokonsularnej, jest już inna aniżeli w okresie redakcji listów Pawłowych; prześladowania wytworzyły atmosferę specyficzną, wpłynęły na mentalność chrześcijan. Tematy eklezjologiczne Księgi Objawienia to: 1. Walka niewiasty niebiańskiej ze smokiem. 2. Wielka wizja rozdziału 12. (antyteza dwóch miast: Rzym — kurtyzana, Kościół — oblubienica Baranka). 3. Obraz nowej ziemi (wszystko przygotowane dla Oblubienicy) i 4. Królestwo triumfujące i nowy lud (pewność paruzji, przywilej chrześcijan własnego zmartwychwstania i sądu).

Słowo końcowe wygłosił przewodniczący sesji, ks. Giblet, a wspólny

uroczysty obiad pod przewodnictwem Ks. Bpa van Dodewaard z Haarlem, który brał permanentny udział w sesjach, zakończył oficjalnie Dni. Warto jeszcze odnotować, że z okazji publikacji setnego zeszytu *Analecta Lovaniensia Biblica et Orientalia* kierownictwo Dni podejmowało uczestników w Collège du Pape lampką wina, w Collège du Sacre Esprit urządzono wystawę ostatnich publikacji biblijnych, a w miejscowym muzeum zaś — ciekawą wystawę sztuki religijnej *Ars Sacra Antiqua*.

Rzym

Ks. JERZY CHMIEL

RECYTACJA PSALMÓW PO HEBRAJSKU

Ojcowie Franciszkanie pracujący w Palestynie na obszarze państwa Izrael postanowili na Zjeździe w Ajin Karem poprosić Stolicę Apostolską o pozwolenie odmawiania psalmów w języku hebrajskim, aby tym samym nastąpiło większe zbliżenie między chrześcijanami i wyznawcami religii mojżeszowej, mieszkającymi w Ziemi Świętej. Ojciec św. w dniu 26 lutego br. przychylił się do prośby Ojców Franciszkanów i zatwierdził recytację psalmów liturgicznych, znajdujących się w brewiarzu, w języku hebrajskim.

Ponieważ obecnie język nowohebrajski jest językiem ogólnie używanym w państwie Izrael, także zakonnicy przebywający na stałe w Izraelu, mówią już swobodnie tym językiem i dlatego odmawianie brewiarza po hebrajsku nie sprawi żadnych trudności.

WYKOPALISKA W TELEILAT GHASSUL

Papieski Instytut Biblijny w Jerozolimie podjął na nowo wykopaliska na wschód od Morza Martwego, w Teleilat Ghassul, prowadzone przed II wojną światową przez O. Mallona i O. Koeppla TJ. Natrafiono teraz na ślady osady z V tysiąclecia przed Chrystusem.

NOWE WYKOPALISKA W BET-SEAN

Starożytne miasto Kanaanejskie, położone w południowej Galilei, w 1921 r. było odkopywane przez Uniwersytet Pensylwański. Już listy z Tell-Amarna o nim wspominają. Znalezione tam dużo przedmiotów świadczących o wpływie kultury egipskiej. Obecnie, od 2 lat, pracuje się nad odkopaniem pamiątek z czasów hellenistycznych, kiedy miasto włączono za Pompejusza do Dekapolu, i archeologowie mogą się pochwalić wspaniałymi wynikami. Odkopano bowiem teatr rzymski przeznaczony na 2 tysiące widzów a doskonale zachowany. Konstrukcją i wyglądem przypomina teatr grecki w Taorminie na Sycylii.

Władze państwowe zamierzają teatr zrekonstruować i dać do użytku mieszkańcom danego okręgu.

ODBUDOWANIE WIEŻY BABEL

Władze państwowe Iraku postanowiły odbudować biblijną wieżę Babel. Ponieważ z ruin można dokładnie zrekonstruować fundamenty, mury i wyższe piętra, przystąpiono do opracowania dokumentacji. Wieża będzie miała 100 metrów wysokości i ma być symbolem nowo powstałego państwa Irak, obejmującego swym obszarem dawną Babilonię i Asyrię.

Kraków

Ks. A. K.